

MÂTÜRÎDÎ DÜŞÜNCE SİSTEMİNİN DAYANDIĞI TEMEL TASAVVURLAR

GELENEĞİN İNKİŞAFINDAN GELECEĞİN İNŞASINA

Editör: EMİNE ÖĞÜK

ilâhiyât 601

© MAKGRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.

*Mâtürîdî Düşünce Sisteminin Dayandığı Temel Tasavvurlar
-Geleneğin İnkışafından Geleceğin İnşasma-*

Editör: EMİNE ÖĞÜK

ISBN 978-625-7404-12-9

1. Baskı: Haziran 2021

Sertifika No: 44396

Mizanpaj: TAVOOS

Sayfa Düzeni: TAVOOS

Kapak: MAKGRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.

Baskı: Ayrıntı Basım Yay. ve Mat. Hiz. San. Tic. A.Ş.

Matbaa Sertifika No: 49599

ilâhiyât

Cinnah Cd. Kırkpınar Sk. 5/4 Çankaya / Ankara

Tel: (0312) 439 01 69 Faks: (0312) 439 01 68

ilahiyatyayin@gmail.com

MÂTÜRÎDÎLİĞE GÖRE NÜBÜVET MESELESİ

Saidmukhtor OKİLOV

PROF. DR., INTERNATIONAL ISLAMIC ACADEMY OF UZBEKİSTAN

Mâtürîdîlik geleneğine bağlı birçok eserde nübüvvet meselesine müstakil fasıllar ayrılmıştır. Müellifler bu tür eserlerde peygamberlik konusunu Ebu Mansur el-Mâtürîdî'nin anlayışına göre ortaya koymuşlardır.

Öncelikle Ebu Mansur el-Mâtürîdî'nin peygamberlik konusundaki yaklaşımlarından kısaca bahsetmeliyiz. Bilgin kendisinin Kitabu't-Tevhid adlı eserinde nübüvvet meselesini ele alırken peygamberliği inkar eden Brahmanlara reddiyelerde bulunmaktadır. Ebu Mansur el-Mâtürîdî nübüvvetin Hz. Muhammed'in (s.a.v.) şahsında pek çok açıdan sabit olduğunu düşünür.

Bu açılar şunlardır:

1) Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ahvali, sireti, yüksek ahlakı, kötülük ve zülme gücü yettiği halde onlardan uzak durması hakkındaki mütevatir seviyesine çıkan haberler ve tüm bunların hepsi o zatın peygamberlik iddiasını tasdik eder.

2) O zatın (s.a.v.) şahsında sabit olan mütevatir seviyesinde birçok mucize vardır. Örnek olarak ayın ikiye bölünmesi, par-

maklarının arasından su çıkması, yiyecek ve içeceklerin çoğalmasması ve buna benzer diğer pek çok mucizeler söz konusudur.

3) O zat, insanları aciz bırakan Kur'an-ı Kerim'i getirmek suretiyle tüm fesahat ve belagat ehli kişileri tartışmaya çağırdı. Oysa o zat ümmiydi, ne okumayı ne de yazmayı bilen birisiydi.

Kitabu't-Tevhid kitabında peygamberlik konusuna büyük bir yer ayrılmıştır. Burada ekseriyetle tüm alemin peygamberliğe ihtiyacı olduğu hususu kanıtlanmaya çalışılmıştır. Eserde şöyle denilir: "Hidayet imamları, hayır öncüleri ve bilge kişiler risaleti kabul ederler." Fakat beş taife bunu inkar eder:

1. Allah tealanın varlığını inkar eden cahiller.

2. Allah'ın varlığını ikrar edip O'ndan gelen emir ve yasakları inkar edenler.

3. Allah'ın varlığını benimsemiş olmakla birlikte, insan aklının tek başına hakikatı bulmada yeterli görüp risalete ihtiyaç olmadığını iddia edenler.

4. Risalet davasıyla ortaya çıkan peygamberlerin mucizelerini, kahin, sihirbaz ve gözbağcıların kandırmacalarıyla eşit gören yalancılar.

5. Risalet sahiplerinin çağrısına uyanların bu konudaki bilgi ve tecrübe eksikliğinden dolayı kendilerine karşı çıkamadıklarını, peygamberlerin yaptıklarını eğer kendileri de gerçekleştirip arındırmış olsalardı aynı onlar gibi başarabileceklerini iddia eden güruhlar.

Mâtürîdî peygamberlik konusunda yapılan tüm itirazlara eserindeki nübüvvet bölümünde ayrıntılı bir cevap vermektedir. O nübüvvetin hak olduğuna dair akli argümanlar sunar. O, Allah Teala'nın hikmet sahibi olduğunu, kendisinin mükerrem bir varlık olarak yaratmış olduğu insanı yok olması için var etmediğini, yoksa insanların alemdeki diğer mahlukat ile eşit bir hale gelmiş olacağını ifade eder. Ayrıca alemdeki nizamın ve saf hayatın ilahi vahiy rehberliği olmadan gerçekleştirilemeyeceğini, aklın ise ebedi aleme kadar fikir yürütemeyeceğini belirtir.

Ayrıca Mâtürîdî Hz. Muhammed'in (s.a.v.) risaletini mucizeler üzerinden ispatlamaya çalışırken, onları hissi, akli ve sem'î (duyu yoluyla algılanan) şeklinde ayırma tabi tutmuştur. Müellifin söz konusu taksimi kendisinden sonraki alimler tarafından da aynen takip edilmiştir. İmam Mâtürîdî, nübüvvet faslıının son kısmında, Hz. İsa'nın Allah Teala'nın oğlu olduğunu iddia edenleri reddeder ve eleştirilerde bulunur.

Mâtürîdî geleneğinde nübüvvet meselesini konu alan en meşhur eserlerden biri "el-Müntekâ min ismeti'l-enbiyâ" eseridir. Bu kitap yanlışlıkla Nureddin es-Sabuni'ye nispet edilir. Oysa Nureddin es-Sabuni'nin bizzat kendisi "el-Kifaye fi'l-hidaye" adlı kitabının nübüvvet faslında "el-Müntekâ min ismeti'l-enbiyâ"ya atıfta bulunmuştur¹. O halde el-Müntekâ min ismeti'l-enbiyâ eseri, el-Kifaye fi'l-hidaye'den daha önce kaleme alınmış olmalıdır. Ayrıca kitabın mukaddime bölümünden el-Muntaka'nın Nureddin es-Sabuni'ye ait olmadığı da aşıkardır. Aslında bu kitap, "Keşfü'l-ğavâmiz fî ahvâli'l-enbiya" adı altında Ebu'l-Hüseyin Muhammed b. Yahyâ el-Beşâğârî (v. IV/X) tarafından telif edilmiştir. Nureddin es-Sabuni ise bu eserin muhtasarını kaleme almıştır.²

"Keşfü'l-ğavâmiz fî ahvâli'l-enbiya"nın yazılma nedenine gelince, Ebu Mansur el-Mâtürîdî zamanında bir adam bir kitap yazar ve ona "Meâsiu'l-Enbiya" ismini verir. Bunun üzerine İmam Mâtürîdî bu yazar hakkında şunları söyler: "Eğer müellif o amaçla kitap yazmışsa, kâfirdir. Çünkü bir kimse kitap yazmayı amaçlamışsa, o amacına muvafik ilgili birçok şeyi bulur. Bununla birlikte çok az kısmını da bulamayabilir. Bir kimse bir müminin masiyetini aramaya koyulursa, arayan kişinin kâfir olmasından korkulur. Peygamberin masiyetini arayan ve bulup neşretmek isteyen kişinin

¹ Nureddin es-Sabuni, *el-Kifaye fi'l-Hidaye*, Tahkik: Muhammed Aruçi, İstanbul, Merkezi'l-Buhusu'l-İslamiyye, 2012, s. 206.

² Nureddin es-Sabuni, *el-Müntekâ min ismeti'l-enbiyâ*, Tahkik: Muhammed Bulut, Beyrut, Daru'l-İbni Hazm, 2012, s. 22.

*durumu acaba ne olacaktır?"*³ Ebu'l-Hüseyin el-Beşâğarî bu nakli Ebu'l-Hasan er-Rüstüğfani'den dinledikten sonra "Keşfü'l-ğavâmiz fî ahvâli'l-enbiya" adlı kitabını yazmaya başlar. Onun amacı, peygamberlerin hayatları boyunca günahlardan uzakta saf bir ömür geçirdiklerini ispat etmektir. Bu bilgiler, el-Müntekâ min ismeti'l-enbiyâ'nın Keşfü'l-ğavâmiz fî ahvâli'l-enbiya adlı kitabın bir muhtasarı olduğunu gösterir.

Biz bu bildirimizde Mâtürîdî doktrininde nübüvvet meselesini Nureddin es-Sabuni'nin "el-Bidâye fî usûli'd-dîn" eseri vasıtasıyla aydınlatmaya çalışacağız.

Eserde belirtildiğine göre, Mâtürîdî doktrinindeki nübüvvet meselesini diğer öğretilerden farklı kılan yönü, bu öğretilerde peygamberlerin tüm insanlardan faziletli olarak kabul edilmesidir. Mu'tezile ve Eş'ari öğretilerinin aksine, tüm peygamberler kendilerine vahiy veya risâlet ulaşmadan büyük veya küçük günah işlememişlerdir.

Mâtürîdî öğretiyeye göre, Allah her millete kendi dönemlerinde peygamberler göndermiştir. Peygamberler, Allah tarafından mucizelerle desteklenmiştir. Mâtürîdî öğretiyeye göre Hz. Muhammed'e (s.a.v.) verilen en büyük mucize Kur'an-ı Kerim'dir. Tüm ehl-i hakkın ifade ettiklerine göre, Allah Teâlâ peygamberleri gönderebilir. Bazıları, hikmetin gereği olarak bunun zorunlu olduğunu söylerler. Sümeniler ve Brahmanlar ise, Allah'ın peygamber göndermesini muhal görerek inkâr ederler.

Mâtürîdî doktrininin bu konudaki delili şöyledir: Allah Teâlâ'nın emrinin kullarına sabit oluşu, onların dünya ve ahiretleri için faydalıdır. Onların akıl erdiremeyeceği şeyleri haber vermesi muhal değildir, bu şey hikmettir ve haktır. Buna göre, Allah Teâlâ'nın kullarının bazılarını özel ilim sahibi kılması

³ Nureddin es-Sabuni, el-Müntekâ min ismeti'l-enbiyâ, Tahkik: Muhammed Bulut, Beyrut, Daru'l-İbni Hazm, 2012, s. 16.

ihtimalden uzak değildir. Bu temeyyüz, gerçek ilhamla veya açık bir vahiyle olabilir. Söz konusu mütemeyyiz kişi, kullara Allah'ın emirlerini haber verir. Allah Teâlâ ona iddiasında doğru olduğuna dair bir işaret verir. Bu işaret ise mucizedir. Bunun açıklaması şudur, Allah cenneti ve cehennemi yaratmıştır ve her ikisinde de dostlarına mükâfatlar, düşmanlarına azaplar hazırlamıştır. Tüm bunlara akılla vakıf olmak mümkün değildir. Bununla birlikte, Allah dünyadaki zararlı ve faydalı nesnelere de yaratmıştır. Duyulara ve akla bu şeylerin yararlarına ve zararlarına vakıf olma imkânı verilmemiştir. Bal ile zehrin, yiyecek ile ilacın arasındaki farkı ayırt etme hissi akla verilmemiştir. Aklın onları tecrübe ile bilme takati yoktur. Ölme ihtimali olduğundan dolayı, aklın onları tecrübe ederek tanınması imkânsızdır.

Böylece Allah Teâlâ'nın hikmeti peygamberlerin gönderilmesini gerekli kıldı. Bu peygamberler, ahirette hazırlanmış olanları ve bu dünyada onlar için hazırlananları kullara bildirirler. Onlar, kullar için hayırlı olanı yapmalarını emreder ve kötü olandan sakındırır. "Helâk olanın açık bir delille helâk olması, yaşayanın da açık bir delille yaşaması için (böyle yaptı)." Enfal/42.

Eğer denilse: Resul aklın kabul edeceği bir şeyi getirmiş olsaydı, aklın kendisinde buna ihtiyaç duyulmazdı. Eğer akıl inkâr edilecek bir şeyi getirmiş olsaydı, akıl Resul'ün getirmiş olduğu şeyi inkâr ederdi. Bu ise imkânsızdır. Mâtürîdî öğretide buna şöyle bir reddiye verilir: Resul'ün getirmiş olduğu şeyi anlamada ve idrak etmede akıl kusurludur. Rasul olib kelgan narsani bilish va idrok qilishga aql qosirlik qiladi. Aklın çıkarıldığı yargılar üç bölüme ayrılmıştır:

1. Aklen vacip
2. Aklen muhal
3. Aklen mümkün

Akıl, aklen vacip ve aklen muhal olan şeylere yönelik kesin

hükümler verir. Ancak akıl, neyin mümkün olduğu konusunda kesin hüküm veremez. Yani aklen mümkün olan şeyler hakkında vacip veya haram hükmünü veremez. Sadece şu kadarı var ki, o şey hakkında övülen bir netice olursa, ona yüzünü döner. Eğer zararlı bir sonuç olursa, ondan yüz çevirir.

Ne zaman Allah Resulü amellerin akıbetlerini bildirirse, o zaman akıl onun farkına varır, faydalarından haberdar olur ve ona yönelir. Kendisine neyin zarar verdiği farkında olur ve onu reddeder.

Aklen bilinmesi mümkün olan şey, şeriatla da açıklanabilir. Şeriatın böyle bir beyanı akıl sahiplerinin işini kolaylaştırmak içindir. Çünkü şeriat bunu açıklamazsa, o zaman akıl bu hükmün sonucuna ancak uzun bir tefekkür ve detaylı akıl yürütme sürecinden sonra ulaşabilecektir. Eğer akıl sahipleri böyle bir iş ile sürekli meşgul olsalar, o zaman pek çok yararlı iş yapmaya yetişemeyeceklerdir. Bu sebeple Allah Teâlâ, peygamberleri vasıtasıyla söz konusu hakikatleri kullarına indirmiştir. Bu, Allah'ın fazlı ve rahmetidir. Şu ayette buna delil vardır: "Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiya/107).

İmam Mâtürîdî'ye göre peygamberin erkek olması şarttır. Ancak Eş'arîlerde bu gerekli değildir. Mâtürîdîlere göre kadın olmak peygamber olmaya engeldir. Peygamberin erkek olması şartının nedeni, kadınların herkese açıktan davette bulunması ve insanların arasında devamlı olması gerektiğidir. Oysa kadın olmak kapalılığı gerektirir. Dolayısıyla ikisi arasında bir zıtlık vardır.

Peygamber'in söylediği şey, aklın imkansız olduğunu düşünmediği bir şey olmalıdır. Bununla beraber, peygamberin kendisinin hak olduğuna delil getirmesi gereklidir. Mâtürîdîlere göre, peygamberin sözlerini delil olmadan kabul etmek zorunlu değildir. Fakat Haricilerden İbadiye fırkası, delil olmadan da kabul edilmesini vacip görüyorlardı. Onlar Hz. Peygamberin sözlerinin, mucize göstermesinden önce bile kabul edilmesinin

zorunlu olduğunu söylediler. Bu batıl bir görüştür. Çünkü hakiki bir peygamber ile yalancı bir peygamberi ancak bir mucize ile ayırmak mümkündür. Bu nedenle Hz. Peygamberin sözlerini mucizesiz kabul etmek zorunlu değildir.

Mucizenin Allah'ın fiili olduğunun anlaşılmasından sonra, onun meydana gelmesinde insanların hiçbir müdahalesinin olmadığı açıkça ortaya çıkacaktır. Bu husus mucizenin peygamberin doğruluğuna delil olduğunu açıklar. Misal: Bir değneğin yılanı dönüşmesi, ölü bir insanın dirilmesi gibi. Allah Teala'nın, Peygamberinin sözlerinden sonra bir mucize ortaya koyarsa, bu Peygamberini tasdik etmektir.

Mâtürîdîler Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğuna dair iki tür nakli delil gösterirler.

1. Birincisi Kuran-ı Kerim. Bu kitap Arap olan ve olmayan tüm fesahat ehline okunarak, onlardan bunun mislini getirmeleri istendi. Onlar ise bu isteği yerine getirmekten aciz kaldılar. Bu hususu Allah Teala şöyle bildirmiştir: "Eğer kulumuza indirdiğimiz kitaptan dolayı bir şüphe içinde iseniz onun benzeri bir sûre de siz getirin" (Bakara/23). Diğer bir ayette ise şöyle der: "Yemin ederim, bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak için ins ve cin bir araya gelip birbirine destek olsa dahi onun benzerini ortaya koyamazlar." (İsra/88).

Kuran-ı Kerim'de bu konuya dair birçok ayet daha vardır. Kullar onun bir mislini getirmekten aciz kalmışlardır. Bu ise, "eğer onlar gerçekten güç yetirebilmiş olsalardı, kesinlikle onun bir mislini yapmış olurlardı" anlamına geliyor. Çünkü bu insanlar Hz. Peygamber'in iddialarını çürütmek için çok hırslı davranmışlardı. Farazi olarak eğer onlar onun bir mislini getirmiş olsalardı, elbette bu durum her yerde açıklanırdı. Bu açıklamalar ise aynı Müseylimetu'l-Kezzab'ın yalanları ve anlamsız sözleri gibi günümüze ulaşırdı.

Mâtürîdîler, "Savaşlar ve bir takım gelişmeler onları söz konusu işi yapmaktan alıkoymuş olabilir, aksi takdirde Kuran'a

benzer bir şey getireceklerdi” itirazına şu şekilde cevap verdiler: Kuran’ın mislini getirin çağrısı savaşlardan ve dinin zafere kadar öncüydi. Dahası, Hz. Peygamber’in Mekke’den sınır dışı edilmesi onlar için her şeyden daha önemliydi. Bu durum, söz konusu iddianın yanlış olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Onların Kuran’a mukabil başka bir şey getirmiş olabileceği, fakat Müslümanların onların getirdiklerini engelleyip Kuran’ı meşhur kılmış olabilecekleri iddialarına, Mâtürîdîlerin cevabı şu şekildedir: O dönemde Kuran-ı Kerim’i inkâr edenler, ona inananlardan sayıca daha fazlaydı. Demek, Kuran’a alternatif olarak getirilen bir şey olsaydı, onların Hz. Peygamber’e olan düşmanlıkları kesinlikle bu şeyleri rivayet etmeye ve onu meşhur etmeye teşvik ederdi. Zira aynı şekilde Müslümanların Hz. Muhammed’i tasdik etmeleri ve ona olan sevgileri, Müslümanları Kuran’ı anlatmaya ve onu meşhur etmeye teşvik etmişti. Ancak Müslüman olmayanlar tarafından bir kere bile olsa Kuran’a mukabil bir şey getirdikleri hususunda kesinlikle herhangi bir rivayet söz konusu değildir. Buradan onların, Kuran’a karşı konuşmaktan aciz kaldıkları ortaya çıkar. Arapların belagat ve fesahat konusunda en yeteneklileri Kuran’a karşı bir şey söylemekte böyle bir aciz durumda iseler, demek Arapların seviyelerinde olmayan Arap ve acemlerin belagat ve fesahatçılarının durumu daha da ileridir.

2. Hz. Muhammed’in hak bir peygamber olduğunun ikinci delili, kendisinden nakledilen hissi ve haberi mucizelerdir. Bu mucizelerin bir kısmı Hz. Muhammed’in zatıyla münasebetli, bir kısmı da onun zati dışındaki şeylerle münasebetlidir. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) zati ile münasebetli mucizelerine, Hz. Peygamber’in alnında bir ışığın parlaması hadisesi örnek oluşturur.

Ammo Payg’ambarimiz sollallohu alayhi vasallamning zotiga taalluqli mo’jizalarga keladigan bo’lsak, masalan: u zot alay-

hissalom ajdodlaridan kimning sulbida yoki rahmida bo'lsa, uning peshonasida nur yaraqlab turgan.

Mesela böyle sıfatlar Hz. Ali, Ummu Ma'bed ve Hind binti Ebu Hala gibi isimler tarafından rivayet edilen hadislerde gelmiştir. Bunların hepsi feraset sahipleri için bir delildir. Hz. Muhammed'den önce de, sonra da kesinlikle herhangi bir kişide böyle sıfatlar toplanmamıştır ve bundan sonra da toplanmayacaktır. Bu husus, Hz. Muhammed'in her hangi bir insandan daha şerefli ve şanınin yüce olduğuna delalet eder.

Nureddin es-Sabuni "el-Bidaye" adlı kitabında belirttiğine göre, Hz. Ebu Bekir, Hz. Muhammed çocukluk yıllarında iken, ona bakarak ve sıfatlarını tecrübe ederek "Bu zat ulvi bir iş için yaratılmıştır." der idi. Hz. Peygamber Ebu Bekir'i İslam'a davet ettiğinde "Benim sizden ümit ettiğim şey buydu." şeklinde cevap vermiştir. Abdullah b. Selam Hz. Muhammed ile ilk defa karşılaştığında "Bu zat yalancı değildir" demiştir.

Bu konu hakkında Abdullah b. Revaha şunları demiştir:

بانه خير مولود من البشر	نفسى فداء لمن أخلاقه شهدت
كانت بديهته تنبئك بالخير	لو لم يكن فيه آيات مبينة
عم البرية ضوء الشمس والقمر	عمت فواضله كل الأنام كما

Hulku en güzel beşer olduğuna tanıklık veren zata canım fedadır. Onun kimliği hakkında beyan eden alametler olmasaydı da, onun akıl ve zekâsı bunu beyan ederdi. Tıpkı güneşin ve ayın ışığının tüm dünyayı kaplaması gibi, onun erdemleri de tüm insanlığı kaplar.

Keza es-Sabuni kendi eserinde şunları söyleyerek devam eder: "O Zat (s.a.v) hayatı boyunca bu övgülü sıfatları istikrarlı şekilde taşıdı. Bu övgüye değer davranışları, açık, gizli, öfkeli ve rıza durumlarında bile hiç değişmedi. Hatta düşmanları ona adavet beslese de, onu eleştirmek için fırsat bulmaya çalışsa da,

O'nu kınayabilecek bir nokta bulamadılar. Bu hususlar, onun söylediği sözlerinde doğru olduğunun açık bir delilidir. Çünkü yüce ve büyük hikmet sahibi bir Zâtın, kendisi hakkında yalan uyduran bir kişide bu kadar çok lütuf biriktirmesi düşünülemez. Dahası, eğer bu kişi bir yalancı olsaydı, dinini diğer dinlere üstün kılmazdı. Düşmanlarına karşı zafer kazandırmazdı. Geride bıraktığı şeyleri, ölümünün sonrasında kıyamete kadar sürdürmezdi.”

Hz. Peygamber'in zatı dışında gerçekleşen mucizelere gelecek olursak, onlar; ayın yarılması, ağacın ona gelmek istemesi, taşın konuşması, hurma ağacı dalının ağlaması, devenin şikayet etmesi, kavrulmuş koyunun kendisinin zehirli olduğunu söylemesi, bulutun onun üzerine gölge düşürmesi gibi çok mucizelerdir. Ayrıca geçmişte meydana gelen ve gelecekte gerçekleşecek olan olayları önceden haber vermesi, onun zatının dışında gerçekleşen mucizelerdendir.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) geçmişle ilgili vermiş olduğu haberlere gelince, Hz. Muhammed önceki peygamberlerin kıssalarını, geçmiş kavimlerin hayatlarını farklı yerlerde çeşitli türlerde, Ehl-i kitap âlimlerinin huzurunda anlatmıştır. Ama onların hiçbiri onu inkâr edemedi ya da suçlayamadı. Oysa Hz. Muhammed öncekilerin kitaplarını okumadığı gibi Ehl-i kitabın kitaplarına da bakmamıştı. Bütün bunlar, Hz. Muhammed'in mezkur haberleri Allah'ın vahyiyle iletildiğini gösterir.

Gelecek hadiseler hakkında verdiği haberlere gelince, Hz. Peygamber Bedir günü filan kişi filan yerde öldürülecek, filan kişi filan yerde öldürülecek diyerek müşriklerin nerede öleceğini henüz savaş başlamadan önce haber vermiştir. Savaştan sonra mezkûr haberin aynen söylediği gibi olduğuna şahit oldular.

Ayrıca, Hz. Peygamber (a.s.v.) İranlılar, Beni Hanife kavmiyle olan savaşlar, Kisra krallığının bozguna uğraması, getirmiş olduğu dinin diğer dinler üzerinde oluşu ve bu dinin Doğu ve

Batı'nın en ucra noktalarına kadar ulaşması olaylarını haber vermiştir. Bunlardan dışında başka haberleri de söylemiştir. Onların hepsi aynen söylediği gibi gerçekleşmiştir. Onun gelecekte haber vermesi hiçbir şekilde bir kâhin ya da münecimlere benzemez. Kahin, münecim ve büyücüler, kelimeleri kafiyeli söylemek, habis şeylere karışmak, şeytanlardan yardım istemek, usturlaba bakmak, hesaplamalar yapmak gibi bir takım iştigallerden sonra gelecekte haber verirler. Ancak Hz. Muhammed'den bunların hiçbiri nakledilmedi. Bilakis Hz. Muhammed'in halleri, doğrulukta, vakarda, dünyevi görevlerden vazgeçmede ve Allah Teâlâ'nın zikri ile meşgul olmada istikrarlıydı.

Söz konusu mucizelerin bazıları "ahad" yollar ile gelmiş olsa da, onların hepsi aynı şeye delalet eder. Diğer bir deyişle, tüm bunlar Hz. Muhammed'in ellerinde sıra dışı şeyler olduğuna delalet eder. O halde bunlar delaletleriyle "mütevâtir haber" durumuna gelmiştir. Buna göre, bu haberler bazı ahad haberler yoluyla ulaşılmış olsa da, kesin bilgiyi ifade eden haber durumuna gelmişlerdir. Örneğin, Hâtim et-Tâî'nin cömertliği, Anuşervan isimli şahsın adaleti, Hz. Ali'nin şecaati ve Ebu Hanife'nin ilim sahibi oluşu gibi hikayelere benzemiştir. Söz konusu hikayeler ahad yoluyla gelmiş olsa da, onların her birinde umumi haberler tek manaya yani cömertliğe, şecaate, adalete ve ilm manalarına delalet eder. Hz. Peygamber'in mucizeleri hakkındaki haberler de bunlar gibidir.

Eğer denilse: "Bazı Hıristiyanlar Hz. Muhammed'in sadece bazı insanlara elçi olarak gönderildiğini düşünürler. Buna göre Hz. Muhammed'in herkes için bir elçi olarak gönderildiğine nasıl bir delil mevcuttur?"

Mâtürîdîler bu soruya şu şekilde reddiyeci bir cevap vermişlerdir: Biz Hz. Muhammed'in peygamber olduğuna delil olarak onun yalan söylemediğini belirtmiştik. Hz. Muhammed kendisinin Allah'ın bir elçisi olduğunu, Allah da Hz. Muhammed'i

bütün insanlara bir elçi olarak gönderdiğini haber vermiştir. Kuran-ı Kerim’de bu konu hakkında şöyle denilir: “Ey insanlar! Gerçekten ben Allah’ın hepinize gönderdiği elçisiyim” (A’raf/158). Başka bir ayette ise şöyle denilir: “Biz seni ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak bütün insanlara gönderdik”, (Sebe’/28).

Nitekim Hz. Peygamber, Kısra’ya, Kayzer’e ve diğer krallara elçi göndererek onları kendi dinlerine davet etti. Necaşi ve diğer krallar iman getirdiler. Bu haberler, Hz. Muhammed’in Allah tarafından tüm insanlığa gönderilen bir peygamber olduğunu gösteriyor. Allah hidayet verendir.

Peygamber’in Özellikleri

Mâtürîdî doktrinine göre, peygamberlerde onları diğerlerinden ayırt edecek kesinlikle bazı hususiyetler olmalıdır. Onlar bu hususiyetleri ile Allah Teala’nın kullarına gönderdiği elçi olmaya layık olurlar. Allah Teala bu konuda şöyle der: “Allah, elçiliğini kime vereceğini kendisi çok iyi bilir.” (En’am/124).

Buna göre peygamberler, insanların en akıllı olanı ve beden de en güzeli idiler. Onlarda peygamberliği ifa etmeye engel olan dilsizlik ve körlük gibi nitelikler yoktu. Peygamber olmadan önce dilsiz veya kör olmuş olabilirler, ancak peygamber olarak gönderildiklerinde Allah onlardan bu kusurları ortadan kaldıracaktır. Örneğin Musa’nın dillerinin kekemeliği, peygamber olmasından sonra ortadan kalktı. Bununla beraber peygamberler, yaptıkları ve söyledikleri konusunda masumdu, konuştukları sözlerde şanına uygun olmayan, itibarını düşüren şeylerde masum idiler. Onlardan gayrı ihtiyari bazı şeyler ortaya çıkmışsa, Allah onları uyarır ve itab ederdi. Ama onları öylece terk etmez, hemen ıslah ederdi. Bu sebeple İmam Ebu Mansur el-Mâtürîdî “Masumiyet emeği ortadan kaldırmaz” demiştir. Yani peygamberlerin masumiyeti onlardan meşakkati ortadan kaldırmaz. Bunun anlamı şudur, peygamberlerin masumiyeti

onları ibadete zorladığı anlamına gelmediği gibi, onları masiyet yapmaktan da aciz bırakmaz. Belki masumiyet, peygamberleri gönüllü olarak iyilik yapmaya teşvik eden ve onları kötülükten men eden Allah'ın bir lütfudur. Dünya olan imtihanı yerine getirmek için onlarda seçme iradesi bırakılmıştır.

Bütün Müslümanların nezdinde Peygamberlerin vahiyden önce de, ondan sonra da küfürden hali oldukları sabittir. Peygamberlerin masumiyeti, sadece Haricilerin bir kolu olan Fadiliyye'nin gözünde sabit değildir. Ehl-i Sünnet'e göre peygamberler vahiyden sonra masumdur. Bu husus sadece Haşviyye'de böyle değildir.⁴ Çünkü onlar Hz. Davud, Hz. Süleyman ve Hz. Yusuf ile diğer peygamberlerin (aleyhimus-salam) kıssalarını, sanki onlar tarafından günah işlenmiş gibi naklederler. Bu rivayetlerin bir kısmı reddedilmiştir. Bir kısmı da peygamberlerin durumuna uygun olarak doğru şekilde yorumlanmıştır. Peygamberlerin masum olduklarına delil, onların Allah'ın kullarına hüccet konumunda olmalarıdır. Eğer onlardan yasak olan şeyler sadır olmuş olsaydı, sözlerine kesin bir güven kalmazdı. Böyle bir durumda ise, Allah'a hücceti olmaya layık olmayacaklardı.

Peygamberlerin vahiyden önceki durumları tüm Mutezililer ve Hariciler nezdinde de aynıdır. Bize göre ise, vahiyden önce zaman zaman uygunsuz bazı işlerin ortaya çıkması caizdir.

⁴ Bu fırka çeşitli yanlış görüşleri dolayısıyla "haşviye" diye isimlendirilmiştir. Aslında حَشْوٌ kelimesi "bir şeyin içerisine sıkışmış şey" anlamını ifade eder. Söz konusu fırkanın bu şekilde isimlendirilmesi hususunda üç çeşit görüş vardır:

1. Hz. Peygamber'in rivayet ettiği hadislerin içine o zatın söylemediği sözleri eklemeleri sebebiyle "haşviye" diye isimlendirilmişlerdir.
2. Ulu tabiinlerden Hasan el-Basri'nin ders halkasına avam ravilerden bir grup insan gelip gereksiz konuşmalarda bulunmuşlardır. O zaman el-Basri: رُدُّوا هَؤُلَاءِ إِلَى حَشَا الْحَلْقَةِ yani "onları ders halkasının içine tekrar gönderin", demiştir. Bu sebeple onlar "haşviler" diye isimlendirilmiştir.
3. Bu fırka Allah Teâlâ hakkında فِي حَشْوِ الْعَالَمِ yani, "âlemin içinde" demeleri sebebiyle "haşviler" diye isim almışlardır.

Buna bir örnek Hz. Yusuf'un kardeşlerinin durumudur. Ama sonra peygamber olarak gönderildiklerinde doğru yola döndüler. Allah Teâlâ doğru yola götürendir.